

Feljton: Baletni plesači između scenske bajke i surove realnosti – izazovi teške umjetničke profesije 5.

Bez sigurnosne mreže: Što dolazi nakon profesionalnog baletnog plesa?

Tijelo koje prestaje biti instrument, identitet koji više nije vezan uz scenu, ritam života koji se mijenja preko noći – sve su to duboko osobni procesi. No razlika je ogromna između plesača koji ostaje sam i plesača koji ima zajednicu, instituciju, zakon i profesionalni okvir iza sebe. Upravo ta razlika određuje kako izgleda život nakon umjetničke karijere.

Piše: Zlatko Vidačković

25.11.2025. – Ples je jedna od rijetkih profesija koja gotovo uvijek počinje prerano, a završava još ranije. Dok ljudi u tridesetima i četrdesetima tek dostižu profesionalnu puninu i sigurnost, profesionalni plesač već se nalazi u svojevrsnom međustupnju: tijelo je na izmaku, karijera je u silaznoj liniji, a identitet koji je desetljećima bio vezan uz pozornicu mora pronaći novi oblik. Taj nagli prijelaz nerijetko se opisuje kao pad u prazninu, kao trenutak u kojem visoko obrazovan, fizički iznimno sposoban i umjetnički formiran pojedinac ostaje bez sigurnosne mreže. No ta je slika točna samo djelomično i odnosi se prije svega na plesače suvremenog plesa koji djeluju u pretežno projektnim uvjetima. Situacija baletnih umjetnika, onih koji rade u institucijama poput nacionalnih kazališta, Komedije ili ansambla LADO, bitno je drugačija i strukturirana je sasvim drukčijim povijesnim i institucionalnim okvirom.

Hrvatsko društvo profesionalnih baletnih

umjetnika, koje djeluje od 1959. godine, razvilo je kroz desetljeća upravo ono što se u javnosti najčešće smatra nedostatkom: sustav podrške koji baletnog plesača prati i nakon završetka karijere. Za razliku od plesača suvremenog plesa koji doista rade u izrazito nestabilnim uvjetima, baletni umjetnici okupljeni u HDPBU imaju mogućnost osloniti se na udrugu i u profesionalnom i u egzistencijalnom smislu. Članovi društva ostaju dio zajednice i nakon umirovljenja, bez obveze plaćanja članarine, i nastavljaju sudjelovati u skupštinama, promocijama, nagradama, izložbama i projektima. Ta stalna prisutnost nije tek statutarne karaktera, nego stvarna, živa i podržavajuća mreža. Poslodavci koji angažiraju članove imaju porezne olakšice, umjetnici se preko društva mogu prijavljivati na javna financiranja, a sama udruga izdaje preporuke za dodjelu stalnih državnih novčanih naknada zaslužnim osobama. Sve to stvara okvir u kojem se plesač i nakon završetka scenske karijere ne osjeća kao netko tko gubi tlo pod nogama, nego kao pripadnik profesije koja ga ne napušta.

Jedan od ključnih elemenata te sigurnosti jest i mogućnost nastavka rada kroz pedagogiju, koreografiju i mentorski angažman. U tom je smislu posebno važno spomenuti da je upravo HDPBU prije dvadesetak godina bio jedan od inicijatora studija baletne pedagogije, prvog visokoškolskog studija takve vrste u Hrvatskoj. Studij je pokrenut 2013. godine na Akademiji dramske umjetnosti pod vodstvom **Andreje Jeličić** i već je iznjedrio nekoliko generacija pedagoga koji danas rade kao baletni majstori u kazalištima, državnim i privatnim školama te drugim obrazovnim institucijama. Za mnoge plesače to je bio put koji je omogućio ne samo prijenos znanja, nego i nastavak profesionalnog identiteta u novom obliku. Uz studij pedagogije, tu su i brojne aktivnosti koje društvo organizira ili podupire, poput rada s učenicima na Međunarodnom baletnom natjecanju Mia Čorak Slavenska ili mentoriranja mladih autora u sklopu Platforme mladih koreografa i kompozitora Milko Šparemblek. Sve to predstavlja važan kontinuitet karijere koja ne završava posljednjim izlaskom na pozornicu, nego se proteže u drugi profesionalni život.

Najveća razlika između hrvatskog sustava i onih u većini drugih europskih zemalja, međutim, leži u mogućnosti umirovljenja i tranzicije. Hrvatska ima jedan od najnaprednijih modela zbrinjavanja baletnih plesača u Europi, usporediv s Londonom, Parizom i Moskvom. Za socijalna prava baletnih plesača bori se prije svega Hrvatsko društvo profesionalnih baletnih umjetnika koje djeluje od 1959. godine. Beneficirani staž je izboren još u doba Jugoslavije i nikada nije bio ukinut zahvaljujući naporima HDPBU i organizacijom stručnog, zdravstvenog elaborata pod vodstvom dr. Zavalčić koji je potvrdio razloge za beneficirani staž po formuli 18 mjeseci za 12 mjeseci, a koji je prihvaćen 2018. kad se radila izmjena Zakona o stažu osiguranja s povećanim trajanjem. Ono što se izgubilo od 2006. godine bila je regulacija odlaska u mirovinu temeljem beneficiranog staža, što je u konačnici regulirano novim Zakonom o kazalištima koji je stupio na snagu 2023. godine.

Beneficirani staž po današnjim uvjetima omogućuje baletnom umjetniku da u punu povlaštenu mirovinu ode nakon 27 godina rada, što s beneficiranim stažem iznosi 40 godina i 6 mjeseci. To je rješenje, u pregovorima s Ministarstvom kulture i medija, izborio upravo HDPBU (na čelu sa Sveborom Sečakom). Treba podsjetiti da je prvotni prijedlog Vlade bio prekid radnog odnosa nakon 20 godina, što bi značilo da bi mnogi plesači, na vrhuncu svojih sposobnosti, ostali doslovno na cesti. Novi Zakon o kazalištima iz 2023. godine takvu je mogućnost otklonio i umjesto destabilizacije donio stabilnost: mogućnost prijevremenog umirovljenja, mogućnost doškolovanja i besplatne prekvalifikacije te pravo na rad na pola radnog vremena uz punu mirovinu.

Usporedba s inozemstvom pokazuje koliko je hrvatski model zapravo snažan. U Austriji i Njemačkoj plesači često automatski dobivaju otkaz nakon desetak godina rada, jer tako jednostavno funkcionira sustav: ugovor se ne produžuje, a umjetnik se mora snaći kako zna. Nekoliko hrvatskih plesača prošlo je upravo tu situaciju. Tomislav Petranović je nakon isteka ugovora u Austriji otišao u Portugal, Dino Baksa prihvatio je prekvalifikaciju, Ronald Savković dodatno se educirao i ostao raditi u inozemstvu, dok su se Petranović i Jakovina vratili u Hrvatsku. U takvim sustavima plesači počinju primati mirovinu tek u 65. godini, pa su prisiljeni desetljećima tražiti novi posao, privremene angažmane ili pokušati prenijeti znanje u potpuno drugi sektor. Hrvatski sustav takav pritisak ne stvara, jer kombinacija beneficiranog staža, povlaštene mirovine i mogućnosti daljnjeg rada pruža plesačima jasnu tranzicijsku stazu.

Sve ovo, međutim, ne znači da je tranzicija jednostavna u psihološkom smislu. Tijelo koje prestaje biti instrument, identitet koji više nije vezan uz scenu, ritam života koji se mijenja preko noći – sve su to duboko osobni procesi. No razlika je ogromna između plesača koji ostaje sam i plesača koji ima zajednicu, instituciju, zakon i profesionalni okvir iza sebe. Upravo ta razlika određuje kako izgleda život nakon umjetničke karijere.

Usporedba s inozemstvom pokazuje koliko je hrvatski model zapravo snažan. U Austriji i Njemačkoj plesači često automatski dobivaju otkaz nakon desetak godina rada, jer tako jednostavno funkcionira sustav: ugovor se ne produžuje, a umjetnik se mora snaći kako zna. Nekoliko hrvatskih plesača prošlo je upravo tu situaciju. Tomislav Petranović je nakon isteka ugovora u Austriji otišao u Portugal, Dino Baksa prihvatio je prekvalifikaciju, Ronald Savković dodatno se educirao i ostao raditi u inozemstvu, dok su se Petranović i Jakovina vratili u Hrvatsku. U takvim sustavima plesači počinju primati mirovinu tek u 65. godini, pa su prisiljeni desetljećima tražiti novi posao, privremene angažmane ili pokušati prenijeti znanje u potpuno drugi sektor. Hrvatski sustav takav pritisak ne stvara, jer kombinacija beneficiranog staža, povlaštene mirovine i mogućnosti daljnjeg rada pruža plesačima jasnu tranzicijsku stazu.

Sve ovo, međutim, ne znači da je tranzicija jednostavna u psihološkom smislu. Tijelo koje prestaje biti instrument, identitet koji više nije vezan uz scenu, ritam života koji se mijenja preko noći – sve su to duboko osobni procesi. No razlika je ogromna između plesača koji ostaje sam i plesača koji ima zajednicu, instituciju, zakon i profesionalni okvir iza sebe. Upravo ta razlika određuje kako izgleda život nakon umjetničke karijere.

Hrvatska se, zahvaljujući dugotrajnom radu struke, našla među rijetkim zemljama u kojima baletni umjetnik ne nestaje u trenutku kada napusti pozornicu. Umjesto ponora, postoji put. Umjesto praznine, postoji prelazak. Umjesto nesigurnosti, postoji sustav koji je godinama stvaran da bi baletnom plesaču omogućio ono što se u mnogim drugim zemljama još uvijek smatra privilegijom: dostojanstven nastavak života i rada nakon posljednjeg plesa.

©Zlatko Vidačković, Hrvatskoglumiste.hr, objavljeno 25. studenog 2025.

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti. Dozvoljeno prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autora.